

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

זוהי יפו

מפגש תרבויות ביפו

"אין להתעלם מהשוני התרבותי... אך חשוב גם לראות את הדמיון"
(הרצל ובלפור חקק, "העולם הזה", 1980)

נמל יפו, מתוך: [פיקיוויקי](#), Haticva, תחרות ויקיפדיה אוהבת אתרי מורשת

היש"מ מותאם לסדנת "מפגש תרבויות בארץ ישראל"

מאת: יעל פרג

עריכה: רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

עיבוד: אלי שיש

תשע"ה 2015

רח' הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

אין כמו יפו

מפגש תרבויות ביפו

” אין להתעלם מהשוני התרבותי... אך חשוב גם לראות את הדמיון”

(הרצל ובבלפור חקק, ”העולם הזה”, 1980)

יפו העתיקה נבנתה על צוק כורכר שיורד אל הים. מיקומה, בקרבת מפרץ טבעי, הביא לבניית הנמל – שהיה לגורם מרכזי בהתפתחותה של העיר. מיקומה על דרך הים הבינלאומית ועל הדרך מהים אל ירושלים העצים את שאיפתם של רבים לשלוט בה. העיר היא בת כארבעת אלפים שנה, ולאורך כל השנים האלו הייתה תמיד מיושבת. על תל יפו וסביב לו גרו מצרים קדומים, פלישתים, יוונים, חשמונאים, רומאים, צלבנים, ערבים, טורקים, יהודים ועוד. כולם הטביעו את חותמם על העיר. במאה ה-19, היה נמל יפו לשער הכניסה לארץ ישראל - דרכו נכנסו לארץ אנשים מארצות רבות, אשר הביאו אתם תרבויות שונות ומגוונות. כך הייתה העיר למוקד מפגש בין תרבויות. הנוסע אלפונס דה-למרטין (1882-1833) תיאר את יפו כך: **”לפי החישוב, מכילה בתוכה יפו כ-6000 תושבים: תורכים, ערבים, ארמנים, יוונים, קתולים ומרוניטים...”**¹

המסלול ביפו עובר בין אתריה השונים של יפו העתיקה ומאפשר מפגש בלתי-אמצעי עם האוצרות התרבותיים המיוחדים את תושבי הארץ, ועם הקשיים העומדים בפני תושבי העיר, בני עדות, דתות ולאומים שונים, בקיום חיים משותפים בעיר אחת. הכרת האחר, סובלנות חברתית וכבוד הדדי הם שיאפשרו קיום של חברה מאוחדת, גם אם היא אינה אחידה.

חבל ארץ: מישור החוף – גוש דן.

משך זמן היש"מ: כ-6 שעות.

אורך מסלול ההליכה: כ-3 ק"מ.

מפה: מפת טיולים וסימון שבילים 10 : גוש דן וחוף פלשת, מפת יפו העתיקה.

נקודת התחלה: גן הפסגה – ביפו העתיקה, ליד רחוב הצורפים, בגן אברהם שכטמן.

נקודת סיום: גן המדרון הצפוני – בפינה הצפונית-מזרחית של הגן, ברחוב רוסלאן.

עונה מומלצת: כל השנה.

מגבלות: אין.

דגשי בטיחות: א. יש להקפיד על נוהל חציית כבישים: במעברי חציה, ברמזור ירוק, הליכה על מדרכות בלבד.

ב. יש להקפיד שבידי המורה יהיו מספרי טלפון של ראשי חוליות ושבידי ראשי החוליות יהיה מספר הטלפון של המורה.

ג. **נוכחות מורה נדרשת בשני אתרים:** 1. בנמל יפו, מול שער הכניסה לנמל מהסמטות (השער המוביל מסמטת נתיב המזלות) 2. בכיכר קדומים, בסמוך לכנסיית סנט פטרוס הקדוש.

ד. יש לנוע בחוליות, אין להתפצל.

דרגת קושי: קל, בחלקו בר-נגישות

אתרים בתשלום: אין.

נדרש תיאום: לביקור בבית הכנסת ח'אן זונאנה – יוצאי לוב: 052-6048516, אהרון.

¹ מיכאל איש-שלום (1979), **מסעי נוסעים בארץ ישראל**, תל-אביב: עם-עובד, עמ' 446.

מה ביש"מ

1. [תיאור מסלול](#)
2. [מפת היש"מ](#)
3. [תיאור האתרים שבמסלול](#)
4. [מהלך הפעילות ביש"מ](#)
5. המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ
 - [פעילויות ומשימות \(1\)](#) – משימות לחוליות
 - [הדרכים הבינלאומיות \(2\)](#)
 - [דרך רוחב בין יפו לירושלים \(3\)](#)
 - [מפגש תרבויות ביפו \(4\)](#) – משימות
 - [מאפיינים של בתי תפילה \(5\)](#)
 - [מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות \(6\)](#)
 - [מי יודע – חידון בנושא האסלאם \(7\)](#)
 - [עושים שוק \(8\)](#)
 - [מפגש תרבויות ביפו \(9\)](#) – תשובות למורה
 - [מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות \(10\)](#) – תשובות למורה
 - [מעגל של"ח \(11\)](#)
 - [מהו מעגל של"ח](#)
6. תנ"ך
 - [דברי הימים ב, ב, טו](#)
 - [יהושע יט, מו](#)
 - [יונה א, ג](#)
7. [ביבליוגרפיה מומלצת](#)
8. [קישורים אינטרנטיים נוספים](#)

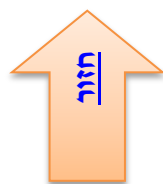
תיאור מסלול

תחילת הסיור בתצפית **מגן הפסגה (1)** אל המרחב. נבחן את הבדלים בארכיטקטורה בקו הרקיע של יפו – על צריחי המסגדים והכנסיות האופייניים למקום. משם נמשיך לכיוון דרום-מערב, אל **גן שער רעמסס (2)**. בגן זה שחזור של שער מהתקופה המצרית – תקופת שלטונו של רעמסס השני באזור. נתקדם בין **סמטות יפו העתיקה (3)** אל סמטת "מזל דגים", ונגיע אל **בית הכנסת של העדה הלובית**, השוכן במבנה שבו שכן בעבר **ח'אן זונאנה (4)**. נטייל בסמטות ונתרשם מהמאפיינים המיוחדים להן, ונגיע אל **נמל יפו (5)** – שהיה במשך שנים רבות שער הכניסה לארץ ישראל, ודרכו הובאו לארץ תרבויות מגוונות. נעלה דרך "נתיב המזלות" אל **כיכר קדומים (6)**, נבקר ב**כנסיית סנט פטרוס הקדוש (7)**. משם נפנה לכיוון צפון-מזרח, ונלך דרך רחוב מפרץ שלמה אל **מסגד המחמודיה (8)**, אל **כיכר השעון (9)** ואל **שוק הפשפשים (9)** הססגוני. נסיים את המסלול **בגן המדרון הצפוני (11)**.

- במידה ולא ניתן יהיה להיכנס למסגד המחמודיה אפשר להתייחס ל**מסג היס** - מצויין ע"ג המפה במפה
- ניתן להיכנס לבית הכנסת "**אוהל אברהם**" רחוב רוסלאן 30 - מצויין ע"ג המפה

מפת היש"מ

באדיבות: בלומשטיין מפות, עבור אגף של"ח וידיעת הארץ

גן הפסגה ופסל האמונה (1)

גן הפסגה נמצא בראש תל יפו. את הגן תכנן אברהם קרוון, גנן העיר ת"א. בראש הגבעה מוקמה רחבת תצפית, שממנה אפשר לצפות לשלושה כיוונים (למעט לכיוון דרום). בגן הפסגה נמצא פסל מיוחד, "פסל האמונה" של הפסל דניאל כפרי. הפסל מתאר שלושה אירועים תנ"כיים הקשורים במוטיב האמונה ובהבטחת הארץ לשלושת האבות. הפסל מעוצב בצורת שער – המסמל את הכניסה לארץ ישראל. שלושת האירועים המתוארים בפסל הם: עקדת יצחק, חלום יעקב וכיבוש יריחו.

גן שער רעמסס (2)

גן שער רעמסס נמצא בחפירות ארכאולוגיות שנעשו באזור. שער זה היה שער כניסה לארמון מצרי, עדות לשלטונו של רעמסס השני באזור בתקופת יציאת מצרים. מתחת לחומה מהתקופה הפרסית, יש לבני בוץ שאף הן מתקופת רעמסס השני. על השער עצמו נמצא כתב חרטומים, הירוגליפים, עדות לנוכחות של יועצי המלך, שכן הם היו היחידים אשר ידעו לכתוב ולקרוא את הכתב המיוחד הזה. **תחותמס השלישי כובש את יפו:** לפי המסופר, יצא תחותמס השלישי ממצרים למסע כיבושיו השלישי (במאה ה-15 לפנה"ס). הוא חנה סמוך ליפו, אך התקשה לכבוש אותה. מצביאו אמר לו שאם ישאיל לו את מטהו ואת כתרו, הוא ייתן לו את יפו. בחצות הלילה דפק המצביא על שער יפו, כשמאחוריו עומדים עשרים משרתים הנושאים שקים גדולים, וביקש לקרוא למושל העיר. מצביאו של תחותמס השלישי סיפר למושל העיר שהוא ברח מפני המלך תחותמס, שכן הלה מתכוון להרוג אותו בכעסו על אי-כיבוש העיר. המושל היה משוכנע שבתוך השקים יש שלל רב, וציווה לפתוח את השער. בפתחו את השער, הרג המצביא את מושל העיר במטה המלך אשר בידו, ומתוך השקים יצאו לוחמים מיומנים, פרצו את השער והרגו את השומרים ואת מגני העיר. כך נכבשה העיר.

סמטות העיר העתיקה (3)

סמטות יפו העתיקה ספוגות בריח היסטורי בן מאות שנים. במהלך המאה ה-19, הייתה יפו העתיקה מוקפת חומה, צפופה, מגובבת בניינים וסמטות צרות. יפו העתיקה היא המתחם אשר כולל את הסמטות המערביות והדרומיות של העיר, את בתי המגורים שבהן, את המדרון הצפוני – שבו "גן המדרון", וכן את "גן הפסגה", "כיכר קדומים" ורובע האמנים – אזור שכונה בעבר "השטח הגדול". מאז השיפוץ הנרחב שנעשה ביפו העתיקה, סמטות ורחובות צרים נקראים בשמות מזלות מתוך גלגל המזלות.

בית כנסת של עולי לוב – ח'אן זונאנה (4), סמטת מזל דגים 2

בית הכנסת של עולי לוב היה, ככל הנראה, הבית היהודי הראשון שנבנה ביפו בעת החדשה. במאה ה-18, הוקם **ועד פקידי וגבירי ארץ ישראל בקושטא** לסייע לקהילות יהודיות בארץ ישראל.

בשנת 1740, הגיע הגביר יעקב זונאנה לארץ וגילה שאין ליהודים ביפו מקום להתגורר בו. הוא הקים בית כנסת, מקווה, ואכסניה יהודית – ח'אן זונאנה. זה היה הח'אן היהודי הראשון, והוא שימש את עולי הרגל היהודים שירדו בחופי יפו. המקום תפקד פחות משנה שכן בעקבות הרעה במצב היהודים ביפו והתמעטות תנועת עולי הרגל, הפקיע מושל יפו הטורקי את האכסניה מרשות בעליה היהודים והתיר לעולי רגל להשתמש בה רק שלושה ימים בשנה. בשנת 1948, לאחר כיבוש יפו, הגיעו כמה עולים מטריפולי שבלוב. שאול מגנזי חיפש מקום לבית כנסת וקיבל, מידי כומר פרנציסקאני ממנזר סנט פיטר הסמוך, מפתח למבנה זה, שהיה סגור עד אז. הכומר סיפר כי לפני הרבה שנים שכן במקום זה בית כנסת יהודי. בשנת 1949, ייסד מגנזי במקום בית כנסת ליהודי לוב.

נמל יפו (5)

נמל יפו נחשב לאחד הנמלים העתיקים בעולם. הוא מוזכר כבר בספר יונה כנמל שדרכו ברח יונה הנביא לתרשיש: "וַיָּקָם יוֹנָה לְבָרֵךְ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּרָד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֶנְיָה בָּאָה תַרְשִׁישׁ" (יונה א, ג). נמל יפו היה הנמל הראשי בארץ ישראל למעבר סחורות עד לאמצע תקופת המנדט הבריטי, עת הוקם נמל תל-אביב. נמל יפו היה שער הכניסה לארץ ישראל לצליינים ולמאמינים שהגיעו לארץ הקודש, ועם ראשית ההתיישבות היהודית בארץ ישראל, היה הנמל שער כניסה גם לעולים. בנמל זה עברו רבים מאנשי העליות. מי נמל יפו היו רדודים, הספינות עגנו מערבית לסלעי החוף (לא היה שובר גלים), והעולים הורדו מן הספינות לחוף בסירות.

רחבת כיכר קדומים ומזרקת המזלות (6)

כיכר קדומים נמצאת בלב לבו של התל של יפו. במרכז התל, שפונה מיושביו, נערכו חפירות ארכאולוגיות. בחפירות נחשפו שרידים מתקופות שונות, בהם מבנים חשמונאים, חרסים פלשתיים וממצאים מהתקופה המצרית. בשנת 1993, הוחלט לקרות את החפירה. בשטח החפירה המקורה, מתחת לכיכר, פועל מרכז מבקרים: מוזאון לעתיקות תל-אביב-יפו. לאחר קירוי החפירה, נוצרה רחבה גדולה, המקשרת בין גן הפסגה במזרח לסמטות יפו העתיקה במערב.

כנסיית סנט פטרוס הקדוש (7), כיכר קדומים, מפרץ שלמה 1

בפינה הצפונית של הכיכר, נמצאת הכנסייה הפרנציסקנית "סנט פטרוס", שבנויה על שרידי מצודה שניצבה במרומי גבעת יפו. לפי המסורת, הוקמה הכנסייה כעדות לשהייתו של פטרוס הקדוש ביפו ולמופת שעשה במקום – מופת החייאתה של הצדקת טביתא, המוזכר בברית החדשה. הטורקים סירבו להתיר בניית מנזרים, כנסיות ובתי כנסת בארץ, וכן אסרו על רכישת קרקעות למי שאינו מוסלמי. אולם, ב-1654, הצליחו הפרנציסקנים להשיג רשות מטעם השלטונות הטורקיים להקים במקום אכסניה לעולי רגל, ומאז המאה ה-17 משמשת הכנסייה כאכסניה לצליינים. בחצר הפנימית שלה נמצא פסלו של לואי התשיעי, שביצר את יפו ואת קיסריה והוביל לכאן מסעות צלב. לאחר שנפוליון בונפרטה

כבש את יפו, הוא שהה בכנסייה זו, ובמבנה הסמוך – הנמצא עתה בחצר הארמנים – שוכנו חייליו שחלו בדבר.

מסגד המחמודיה (8), הכניסה דרך רחוב רוסלאן

המסגד הגדול של יפו הוקם בשנת 1730 ונבנה מחדש בין השנים 1812-1814. הוא נקרא על שם מוחמד אגא, מושל יפו ועזה ששיקם את יפו מהריסותיה לאחר כיבוש נפוליאון. מוחמד אגא זכה לכינוי אבו נבוט, שפירושו אבי האלה, מפני שאחז באלה דרך קבע ונהג להכות בה באכזריות. המסגד בנוי מאבן כורכר מטויחת. מבני המסגד מסודרים סביב שלוש חצרות פנימיות – שתיים מהן גדולות, והשלישית קטנה. החצר המרכזית שוכנת בצדו המערבי של המבנה, והיא מובילה לאולם התפילה הגדול, שבראשו שתי כיפות. הצריח המשושה של המסגד ניצב סמוך לחצר זו, בפינה הדרום-מערבית, ובו שתי מרפסות. העמודים המקיפים את החצר נלקחו, בפקודת מוחמד אגא, מחורבות קיסריה, אשקלון, עתלית ומסגד סידנא עלי. בעמודים אלו שולבו כותרות **בשימוש משני**. הכניסה אל המסגד מצדו הדרומי סגורה. מעל כניסה זו קבועה כתובת המציינת את השנה 1227 להג'רה (1812). שער זה מכונה "שער השליטים" ודרכו נכנסו למסגד אנשי השלטון שהגיעו מכיוון בית הסרייאה החדש, שהיה ממוקם בכיכר השעון.

מגדל השעון (9)

מגדל השעון נבנה בשנת 1906 לכבוד השנה ה-25 לשלטונו של הסולטן עבד אל-חמיד השני, שהייתה ב-1901. מגדלים מעין אלו נבנו בירושלים, בצפת, בעכו, בחיפה וביפו. סך הכול, נבנו שמונים מגדלים כאלו ברחבי האימפריה.

את הרעיון לבנות את מגדל השעון הגה **מוריץ שנברג**, שען וצורף יהודי. האדריכל היה ברוך פפירמייסטר, מראשוני ראשון-לציון. פפירמייסטר למד בברלין ותכנן את המגדל בסגנון אירופאי. לכך מגדל השעון ביפו נראה כמו מגדל פעמונים של כנסייה. ארבעה שעונים עיטרו את המגדל: שניים הראו את השעה בארץ, ושניים את השעה באירופה. מאז הריסת חומות יפו ב-1888, הייתה כיכר זו למרכז הסואן של העיר, וסביבה הוקמו מרכזי השלטון והמסחר, השווקים והחנויות, וכן "תחנה מרכזית" לכרכרות ולעגלות, שעמדה ברחוב בית אשל של ימינו ושממנה יצאו שירותי תחבורה ציבורית לרחבי הארץ. המגדל שופץ בשנת 1965, ובחלונותיו ובפתחיו נקבעו סורגי מתכת מסוגננים, שיצר האמן אריה קורן מקיבוץ אשדות-יעקב. הסורגים מספרים את סיפור תולדותיה של יפו: ספינות עמוסות בארזי הלבנון, גמלים נושאי סחורה עוברים בנמלה של העיר, ועוד.

הקמת המגדל סימנה שינוי תרבותי בעיר, שכן עד אז הפעמונים היחידים שצלצלו בה היו אלו שבראשי צריחי הכנסיות והמסגדים. הקמת מגדל השעון סימלה את השינוי התרבותי לכיוון של חברה אזרחית.

שוק הפשפשים (10)

השוק, כמו אתרים אחרים ביפו, שימש קבוצות צלבניות שחיו באזור. הוא נהרס, והוקם מחדש בתקופה העות'מאנית. השוק פועל במקום מהמאה ה-19, תקופה שבה פרחו חיי מסחר מקומיים בעיר, וזו שימשה עיר נמל ומרכז לעולי רגל. בתקופת המנדט הבריטי, התגבש השוק לעיצובו הנוכחי.

גן המדרון הצפוני (11)

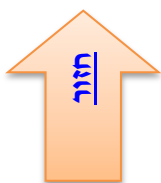
את גן המדרון, כמו את גן הפסגה, תכנן אברהם קרוון גן העיר ת"א. הגן משתלב בסביבתו, ולכן ניתן להגיע אליו מכיוונים שונים. בשטחו, כמו בגן הפסגה, משולבים אלמנטים שונים, מלבד צורות הגינן, בהם שטחי חפירות ארכאולוגיות, בתים ששוקמו, יצירות אמנות ותותחים דוגמת אלו ששימשו במצור של נפוליון על יפו. בגנים ניטעה צמחייה מגוונת, העמידה לרוחות ים ולמלח.

מסגד הים

מסגד הים, הנקרא בערבית מסגד ג'אמע אל-בחר, הוא מסגד קטן הממוקם על טיילת חומת הים. המסגד בנוי מאבני כורכר, ובפינתו הדרום-מערבית צריח ובראשו מרפסת למואזין. מועד הקמתו המדויק של המבנה אינו ידוע, אם כי בציור הולנדי מ-1675, נראה מסגד המזכיר את מסגד הים. במסגד זה היו המלחים המוסלמים מתפללים לפני צאתם להפלגה. המסגד שופץ בשנת 1997, ואינו פתוח למבקרים.

בית כנסת "אוהל אברהם" רחוב רוסלאן 30

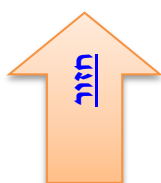
בית הכנסת "אוהל אברהם" הוא בית כנסת קטן שנמצא ליד שער הכניסה העתיק ליפו. בבית כנסת זה, מתפללים בנוסח התפילה של יהודי מרוקו.

סדר	מיקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	גן הפסגה – פסל האמונה (1)	1. ארוחת בוקר 2. הצגת נושא היש"מ 3. תולדות יפו	מה מצפה לנו היום – קישור היש"מ לסדנה והצגת המסלול 3א. מקור השם יפו 3ב. יפו בתנ"ך 3ג. משימת חוליה: <u>פעילות ומשימות (1)</u> 3ד. חשיבותה של יפו <u>בדרכים הבינלאומיות (2)</u> <u>דרך רוחב בין יפו לירושלים (3)</u> והמיקום הפיזי שלה 4. <u>תצפית</u> – קו הרקיע של יפו 5. פסל האמונה 6. פיזור לניווט עצמאי	3א. את יפו, לפי האגדה, ייסד, לפני המבול, יפת בן נח. מקורו של השם "יפו" בלשון הצידונית, ופירושו "יפה" או "מצפה ששון" 3ב. <u>גבול שבט דן</u> : "ומי הירקון והירקון עם הגבול מול יפו" (<u>יהושע יט, מו</u>) ; <u>הבאת ארזי הלבנון לבניית המקדש</u> : "ואנחנו נכרות עצים מן הלבנון ככל צרכך ונביאם לך רפסודות על ים יפו ואתה תעלה אתם ירושלם" (<u>דברי הימים ב, ב, טו</u>) <u>יונה הנביא בורח דרך יפו</u> : "ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה' וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש" (<u>יונה א, ג</u>). 4. בקו הרקיע של יפו מגוון בניינים, כגון : כנסייה, מסגד, בית כנסת, מבנים מודרניים ומבנים עתיקים והיסטוריים 5. משמעות פסל האמונה 6א. בהתאם לסעיף הבטיחות. 6ב. הוראות בטיחות בפרק <u>מפגש תרבויות ביפו (4)</u> – משימות	לאורך היום, התלמידים יפעלו <u>בחוליות, בסיוע המשצ"ים</u> כולל <u>פעילויות ומשימות (1)</u> – משימות לחוליות, שיוכנו לפני היציאה לישי"מ	45 דק'	

			ג6. יש לקבוע עם התלמידים נקודת סיום ושעת סיום				
2	מגן הפסגה לגן שער רעמסס	הליכה				5 דק'	
3	אתרי יפו (7-1)	ניווט משימתי בחוליות	מפגש תרבויות ביפו (4) – משימות באתרים 7-2 מאפיינים של בתי תפילה (5) מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות (6)	התלמידים יפעלו עצמאית בתחנות 7-2. אם תואם ביקור בבית הכנסת ח'אן זונאנה, הפעילות העצמאית תהיה באתרים 7-4 בבית הכנסת, בכנסייה ובמסגד התלמידים ימלאו גם את המשימה מאפיינים של בתי תפילה (5) הנחייה לתלמידים: את המשימה מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות (6) יש לבצע במהלך הניווט העצמאי את משימה ג' בקובץ משימות זה, התלמידים יבצעו בהנחיית המורה רק לפני הביקור בשוק הפשפשים	התלמידים יבצעו את המשימה בכנסיית סנט פטרוס (7) מבחוץ. הכניסה לכנסייה תיעשה עם המורים צריכה להיות נוכחות מורה בשני אתרים: א. בנמל יפו, מול השער לנמל מסמטת נתיב המזלות. ב. בכיכר קדומים, בסמוך לכנסיית סנט פטרוס הקדוש.	90 דק'	מפגש תרבויות ביפו (9) – תשובות למורה מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות (10) – תשובות למורה
4	מגן שער רעמסס לבית הכנסת – ח'אן זונאנה	הליכה				5 דק'	
5	בית הכנסת – ח'אן זונאנה (4)	בית כנסת של העדה הלבית	1. מאפייני בית הכנסת 2. ח'אן זונאנה – סיפורו המיוחד של המקום	אם לא מתקיים ביקור בבית הכנסת ח'אן זונאנה, יתקיים ביקור חלופי בבית הכנסת אוהל אברהם (ב) – ראו במפה (בית הכנסת פתוח כל שעות היום)	יש לתאם את הביקור בבית הכנסת ח'אן זונאנה 1. כיסוי ראש ולבוש צנוע 2. התנהגות מכובדת 2. שמירה על שקט	30 דק'	
6	כנסיית סנט פטרוס הקדוש (7)	הכנסייה ועיקרי הדת הנוצרית	1. עיקרי הדת הנוצרית 2. חשיבות יפו לנוצרים – סיפורו של פטרוס הקדוש ביפו 3. מאפייני הכנסייה והייחודיות שלה	פעילות כיתתית	1. יש להוריד כובעים ולהקפיד על לבוש צנוע 2. התנהגות מכובדת 3. שמירה על שקט	30 דק'	
7	מכנסיית	הליכה	פעילות כיתתית			15	

	סנט פטרוס למסגד מחמודיה				דק'	
8	מסגד מחמודיה (8)	המסגד ועיקרי דת האסלאם	1. עיקרי הדת המוסלמית 2. מקור שמו של המסגד ומאפייניו 3. משימת מש"צ : מי יודע – חידון בנושא האסלאם (7)	פעילות כיתתית אם לא יתאפשר להיכנס למסגד המחמודיה, אפשר לבצע את הפעילות הקשורה למסגד ליד מסגד הים (א) – ראו במפה. זהו מסגד קטן השוכן בצדו הצפוני של גן המדרון	30 דק'	1. לבוש צנוע 2. התנהגות מכובדת 3. שמירה על שקט
9	ממסגד מחמודיה לכיכר השעון	הליכה	המשך פעילות עצמאית בחוליות	יש לידע את התלמידים : עליכם לעבור דרך האתר המצולם (כיכר השעון) במשימה ג' בקובץ מי מזהה – זיהוי אתרים (6)	10 דק'	תיאום נקודת מפגש ושעת מפגש : נקודת המפגש בנקודה הצפון-מזרחית של גן המדרון (11), ברחוב רוסלן ראו במפה
10	כיכר השעון (9)	מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות (6)	המשך פעילות עצמאית בחוליות משימה ג'		10 דק'	
11	שוק הפשפשים (10)	עושים שוק (8)	סקר שוק וזמן חופשי בשוק	דגשי בטיחות 1. אין להסתובב לבד, אלא בחוליות 2. לפנות בנימוס לאנשים 3. להקפיד על עמידה בזמנים 4. קביעת שעת מפגש ונקודת מפגש ברורות	45 דק'	
12	משוק הפשפשים לגן המדרון הצפוני	הליכה			7 דק'	
13	גן המדרון (11) בפינה הצפון- מזרחית, ברחוב רוסלאן	מעגל של"ח וסיכום היש"מ	מעגל של"ח (11)		30 דק'	

פעילויות ומשימות (1)

משימות הכנה לחוליות לפעילות ביש"מ

משימת חוליה מספר 1

עליכם להכין פעילות בוקר מעוררת, שאותה תעבירו לקבוצתכם אחרי ארוחת הבוקר. אורך הפעילות כעשר דקות. מטרת הפעילות: גיבוש, היכרות בין חברי הקבוצה, התעוררות והוצאת מרץ. בהצלחה!!

משימת חוליה מספר 2

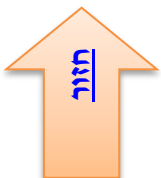
עליכם להכין חידונים ומשחקי דרך תחרותיים להפעלת התלמידים באוטובוס בתחילת היום. באפשרותכם להעניק נקודות בונוס לחוליות שישתתפו במשחקים. כדאי לברר ליד אילו יישובים נעבור בדרך ולשלב אותם בחידות. בהצלחה!!

משימת חוליה מספר 3

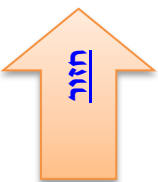
עליכם להכין בדרך יצירתית ציר זמן המספר על תולדותיה של יפו (התמקדו בתקופות עיקריות) ולהעביר את שהוא מתאר לתלמידים בנקודת התצפית שבגן הפסגה ביפו. היעזרו בקישור זה: [יפו – סקירה היסטורית](#). בהצלחה!!

משימת חוליה מספר 4

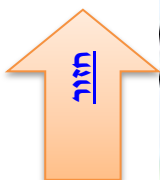
עליכם להכין צ'ופרים לתלמידים או מוזיקה לנסיעה או לארגן ארוחת בוקר משותפת (לשיקול דעתו של המורה). בהצלחה!!

קישור למפת [הדרכים ראשיות במזרח הקדום](#) , מתוך אתר מטה

דרך רוחב בין יפו לירושלים (3)
מאת: דן אבידן

מפגש תרבויות ביפו

” אין להתעלם מהשוני התרבותי... אך חשוב גם לראות את הדמיון”
(הרצל ובלפור חקק מתוך ”העולם הזה” 1980)

נמל יפו, מתוך: [פיקיוויקי](#), Haticva, תחרות ויקיפדיה אוהבת אתרי מורשת

משימות

ברוכים הבאים ליפו, עיר מיוחדת ומעורבת.
עליכם לעבור בין האתרים השונים בעזרת המפה ולמלא את המשימות. רגע לפני שתצאו לדרך,
הקפידו לקרוא את הנחיות הבטיחות והניווט.

הנחיות בטיחות

עליכם להקפיד על הנחיות הבטיחות

1. על חברי החוליה לנוע יחד, אין לפצל חוליות!
2. אין לגעת בחפצים חשודים. אם נתקלתם בחפץ חשוד, הפנו את תשומת לבו של המורה לכך.
3. הקפידו על חציית כבישים אך ורק במעברי חצייה ובאור ירוק.
4. ההליכה במדרכות בלבד.
5. יש לחבוש כובע ולהקפיד על שתיית מים.
6. בכל מקרה שמתעוררת בעיה, יש ליצור קשר עם אחד ממורי השל"ח, טל': _____
7. נקודת המפגש בסיום הניווט היא בכיכר קדומים, שעת המפגש: _____
8. עליכם להגיע בשעת הסיום שנקבעה גם אם לא סיימתם את כל המשימות.
9. תלמידים הנושאים טלפונים ניידים – נא להשאירם פתוחים!
10. עליכם להקפיד על גבולות הגזרה לניווט (גבול גזרה: גבול שבשום פנים ואופן אין חוצים).
1. גבול צפוני: רציף העלייה השנייה – רחוב רוסלאן,
2. גבול מערבי: רציף העלייה השנייה, נמל יפו,
3. גבול דרומי: רחוב לואי פסטר,
4. גבול מזרחי: רחוב יפת.

הנחיות לניווט

1. מצאו את כיוון צפון בעזרת השמש או באמצעות כלי עזר אחר שנלמד בכיתה.
2. מצאו את כיוון צפון במפה.
3. זהו את מיקומכם ביחס לצפון ולשמות הרחובות.
4. האתרים למשימות מסומנים במפה במספרים.
5. זהו במפה את האתר הבא.
6. המשיכו לאתר הבא רק לאחר שאתם בטוחים לאן עליכם ללכת ואת כיוון ההליכה.
7. בהגיעכם לאתר – בצעו את המשימות.
8. אם טעיתם בדרך, חזרו לאתר האחרון שזיהיתם בוודאות במפה והתחילו את הניווט מחדש.

דייקו והגיעו לנקודת המפגש ברחבת כיכר קדומים בשעה: _____

מפת הניווט בישראל

באדיבות: בלומשטיין מפות, עבור אגף של"ח וידיעת הארץ

גן הפסגה

1. מהו תל? _____

2. יפו היא עיר עתיקה המוזכרת בתנ"ך, ציינו סיפור אחד שבו מוזכרת יפו.

3. בזכות איזו סיבה יפו היא עיר חיה ותוססת במשך אלפי שנים? _____

גן שער רעמסס

רדו במורד הדרומי של התל. במקום נמצאת חפירה ארכאולוגית שבה נחשפו שרידי שער מצרי עתיק, הכולל כתובת עתיקה, בעבר היה זה שער כניסה לארמון מצרי (זהו שחזור של השער, המקור נמצא במוזאון).

1. מאיזו תקופה השער? (כתבו את השנה) _____
2. איזה סוג כתב נמצא עליו? _____
3. מה מאפיין כתב זה? _____
4. כיום, שם הכתב היה למושג, שמשמעותו _____

סמטות יפו העתיקה אגב הליכה לתחנה הבאה (בית הכנסת) התבוננו וענו:

1. מהו המכנה המשותף לשמות הרחובות בעיר העתיקה? _____
2. מאיזה סלע בנויים הבתים? _____ מדוע? _____

בית כנסת, סמטת מזל דגים 2

1. מתי נבנה? _____
2. למה שימש המבנה בעבר? _____
3. מאז שנת 1948, הוא משמש כבית כנסת ליהודי העדה ה _____

תמונת אתר

משימתכם: הגיעו אל האתר המופיע בתמונה, היעזרו באנשים או באינטרנט.

- א. מהו האתר? _____
- ב. למה הוא משמש היום? _____
- ג. לדעתכם, במה תרומתו – בעבר ובהווה – למפגש תרבויות? _____
- ד. צלמו עצמכם באתר מזווית זו של הצילום, הציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

מתוך: [תפוז – הבלוגייה](#)

כיכר קדומים

מדוע נקראת הכיכר בשם זה ומה נמצא במרכז שםעיד על כך? _____

מהו נושא הפסל שבמזרקה שבקצה רחבת כיכר קדומים? _____

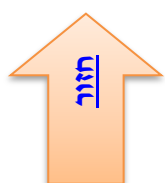
כנסיית סנט פטרוס

עמדו מול חזית הכנסייה וענו :

1. על שם מי נקראת הכנסייה? _____

2. מדוע הוא דמות נערצת בעולם הנוצרי? _____

3. הכנסייה שייכת למסדר הפרנציסקאני. תארו את סמל המסדר, הנמצא בחזית הכנסייה.

מאפיינים של בתי תפילה (5)

בית כנסת, כנסייה, מסגד

מאפיינים	מסגד	כנסייה	בית כנסת
תיאור המבנה מבחוץ (גודל, גובה, עיצוב, גג, צריח וכד')			
תיאור המבנה מבפנים (גודל, גובה, עיצוב, תקרה, כיוון כניסה, חלונות, תאורה וכד')			
כיוון התפילה וצורת ישיבה הקהל			
מקום הבמה, תאורה ותפקידה			
הפרדה בין הקהל לאימאם, לכומר או לרב			
תשמישי קדושה			
עיטורים (סמלים, ויטראז'ים, פסיפס, פסלים, תמונות וכד')			
אווירה ותחושה אישית			

מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות (6)

כתבה: רונית בין

הוראות: במהלך הניווט, עליכם להגיע אל האתרים המופיעים בתמונות ולבצע את המשימות.

1. היעזרו באנשים בסביבה (פנו בנימוס).
2. היעזרו באינטרנט.
3. לאתר ג', יש להגיע רק לאחר הנחיות המורה.

התמונות מתוך ויקיפדיה

א

1. היכן ממוקם הפסל?
2. כיצד הוא קשור ליפו?
3. הצטלמו לידו והציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

ב

1. כמוני פזורים עוד ביפו העתיקה, מי אני?
2. מה הקשר שלי ליפו?
3. הצטלמו לידו והציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

ג

1. מהו המבנה הנראה במרכז הצילום מ-1929?
2. מי הם הממתינים לפני המבנה? (לפי התמונה)
3. לדעתכם, כיצד השפיע מבנה זה על מפגש תרבויות?
4. תארו את המקום ואת סביבתו היום: במה הוא דומה לנראה בתמונה ובמה הוא שונה מהנראה בה?
5. צלמו את המקום מהזווית של הצילום (אין לרדת לכביש) והציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

חזור

מי יודע – חידון בנושא האסלאם (7)

חלוקה לשתי קבוצות ותחרות ביניהן. (ירוק- תשובות נכונות)

1. מהו מקור המילה אסלאם?

☆ **אסלאם – מלשון התמסרות מלאה לאל.**

☆ אסלאם – לקוח מהמילה "סאלאם", מרמז לשלום ולאחדות שהנהיג מוחמד בין שבטי ערב.

2. מה פירוש המילה מסג'יד?

☆ **אתר קידה.**

☆ אתר התכנסות.

3. מה מקורם האמנותי של המסגדים הראשונים?

☆ המסגדים הראשונים נבנו על-פי הדגם של המסגד בעיר החשובה – מכה.

☆ **המסגדים הראשונים נבנו על-פי דגם של ביתו הפרטי של מוחמד.**

4. כמה פעמים ביום המוסלמים מתפללים?

☆ המוסלמים מתפללים שלוש פעמים ביום.

☆ **המוסלמים מתפללים חמש פעמים ביום.**

☆ המוסלמים מתפללים שמונה פעמים ביום.

5. מהי התפילה החשובה ביותר למוסלמים?

☆ תפילת הבוקר.

☆ **תפילת אחרי הצהריים – רצוי שהיא תתקיים עם קהילת המאמינים.**

6. מהי השהידה?

☆ השהידה הוא כינוי למוסלמים פנאטיים אשר הפיצו את דת האסלאם.

☆ **השהידה היא ה"עדות" – אמונה בייחוד האל ובמוחמד שליחו. זוהי תמצית האמונה ואחת המצוות.**

7. מהו היום הקדוש למוסלמים?

☆ יום ראשון.

☆ **יום שישי.**

☆ יום שבת.

8. כמה פעמים בחייו המוסלמי עולה לרגל?

☆ המוסלמי עולה שלוש פעמים בחייו.

☆ **המוסלמי עולה פעם אחת בחייו – ומקבל תואר חאג' לאחר מכן.**

9. מה פירוש המילה "מוחמד"?

☆ **בן האלוהים.**

☆ מוביל דת האסלאם.

☆ המובחר.

10. לאיזה כיוון מתפללים המוסלמים במסגדים בישראל?

☆ **לכיוון דרום.**

☆ לכיוון מזרח.

☆ לכיוון מערב.

☆ לכיוון צפון.

11. מה מקורו של המינראט (צריח המסגד)?

☆ המינראט הוא חיקוי של מגדלי הפעמונים של הכנסיות הנוצריות.

☆ המינראט הוא חיקוי של מגדלים מבוצרים שהיו נפוצים בערים המוסלמיות.

12. מהו הצבע המסמל את דת האסלאם?

☆ שחור.

☆ ירוק.

☆ אדום.

13. מה מקורו של הסמל המזוהה עם האסלאם? (הסהר)

☆ הסהר – הירח הנוולד (עומד בבסיסו של לוח השנה המוסלמי).

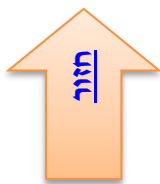
☆ הסהר – מסמל את הלילה שבו מוחמד הגיע להר הבית ומשם עלה השמימה.

14. היכן נוצרה דת האסלאם?

☆ האסלאם נוצר בסהרה.

☆ האסלאם נוצר בירושלים.

☆ האסלאם נוצר בחצי האי ערב.

סקר שוק

הסתובבו להנאתכם בשוק ומלאו את המשימות.

א. בפנייתכם לאנשים, עשו זאת בנימוס והציגו עצמכם (בית הספר, עיר, משימה)

ב. בתום המשימה, לא לשכוח להודות לאנשים שסייעו לכם.

1. צלמו אנשים המאפיינים לדעתכם את יפו.

(הציגו את התצלום למורה בסוף הביקור בשוק ובשיעור הסיכום בכיתה.)

2. תארו את האנשים שצילמתם והסבירו מדוע בחרתם בדמויות הללו.

3. אילו דוכנים וחנויות יש בשוק הפשפשים ביפו?

4. פנו בנימוס אל אחד המוכרים בשוק ושאלו:

א. כמה שנים אתה מוכר בשוק? _____

ב. אילו אנשים אתה פוגש במהלך יום עבודתך כאן? _____

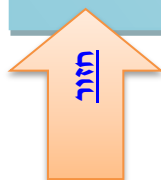
ג. מה אתה אוהב בעבודתך? _____

איך זה לחיות ביפו? מה מיוחד בחיים כאן? _____

ד. מה אתה הכי אוהב בעיר יפו? _____

ה. מאיזו עדה אתה? _____

ו. במה מתבטאים החיים המשותפים עם בני דתות אחרות? _____

מפגש תרבויות ביפו

זוהי יפו, ילדה, זוהי יפו החודרת כמו יין לדם יוסי גמזו

פסל האמונה במצפור גן הפסגה, בראש התל

גן הפסגה

1. מהו תל? **גבעה מלאכותית שנוצרה כתוצאה מבניית יישובים והריסתם בתקופות שונות לאורך ההיסטוריה.**
2. יפו היא עיר עתיקה, המוזכרת בתנ"ך. ציינו סיפור אחד שבו מוזכרת יפו: **יונה הנביא שברח מהנבואה ירד לים דרך נמל יפו.**
3. בזכות איזו סיבה הייתה יפו עיר חיה ותוססת במשך אלפי שנים? **יפו שימשה כעיר נמל וכשער הכניסה לארץ ישראל ובמיוחד לירושלים.**

גן שער רעמסס

רדו במורד הדרומי של התל. במקום נמצאת חפירה ארכאולוגית שבה נחשפו שרידי שער מצרי עתיק, הכולל כתובת עתיקה. בעבר היה זה שער הכניסה לארמון מצרי (זהו שחזור של השער, המקור נמצא במוזאון).

1. מאיזו תקופה השער? (כתבו את השנה) **השער מהמאה השנייה לפני הספירה.**
2. איזה סוג כתב נמצא עליו? **כתב חרטומים – שרק יועצי המלך ידעו לפענח ולהבין את מה שכתוב.**
3. מה מאפיין כתב זה? **ציורים.**
4. כיום, שם הכתב היה למושג שמשמעותו: **כתב יד לא ברור ולא קריא.**

סמטות יפו העתיקה – אגב הליכה לתחנה הבאה (בית הכנסת), התבוננו וענו:

1. מהו המכנה המשותף לשמות הרחובות בעיר העתיקה? **שמות מתוך גלגל המזלות.**
2. מאיזה סלע בנויים הבתים? **כורכר.** מדוע? **זהו הסלע המקומי, המאפיין את אזור השרון, על סלע זה בנויה יפו העתיקה.**

בית כנס, סמטת מזל דגים 2

1. מתי נבנה? **1740.**
2. למה שימש המבנה בעבר? **הבניין שימש כח'אן – מלון דרכים.**
3. מאז שנת 1948, הוא משמש כבית כנסת ליהודי העדה **יוצאת לוב – טריפוליטאים.**

תמונת אתר

משימתכם: הגיעו אל האתר המופיע בתמונה, היעזרו באנשים או באינטרנט.

א. מהו האתר? **נמל יפו.**

ב. למה משמש היום? **סירות דייג, פעילות צופי ים, אתר נופש ובילוי.**

ג. לדעתכם, במה תרומתו – בעבר ובהווה – למפגש תרבויות? **בעבר – מפגש בין תיירים, צליינים וסוחרים ממקומות שונים בעולם לבין האוכלוסייה המקומית. בהווה – מפגש בין תיירים ממקומות שונים בעולם, בני דתות שונות; מפגש בין נופשים לבין העובדים במקום, ועוד.**

ד. צלמו עצמכם באתר מזווית זו של הצילום והציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

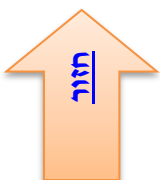
כיכר קדומים

1. מדוע נקראת הכיכר בשם זה ומה נמצא במרכזה שמעיד על כך? **מציינת את המפלס הקדום של יפו, במרכזה נמצא מרכז המבקרים ומוזאון לעתיקות תל-אביב-יפו.**
2. מהו נושא הפסל שבמזרקה שבקצה רחבת כיכר קדומים? **מזלות מגלגל המזלות.**

כנסיית סנט פטרוס

עמדו מול חזית הכנסייה וענו:

1. על שם מי נקראת הכנסייה? מדוע הוא דמות נערצת בעולם הנוצרי? **על שם פיטר הקדוש, מבשר הנצרות הראשון.**
2. הכנסייה שייכת למסדר הפרנציסקאני. תארו את סמל המסדר, הנמצא בחזית הכנסייה. **הסטיגמטה – חמישה צלבים, המסמלים את צליבת ישו: ידיים, רגליים וצלעות.**

מי מזהה – זיהוי אתרים ודמויות (10) – תשובות למורה כתבה: רונית בין

הוראות: במהלך הניווט, עליכם להגיע אל האתרים המופעים בתמונות ולבצע את המשימות.

1. היעזרו באנשים בסביבה (פנו בנימוס).
2. היעזרו באינטרנט.
3. לאתר ג', יש להגיע רק לאחר הנחיות המורה.

1. היכן ממוקם הפסל? **רחוב לואי פסטר.**

2. כיצד הוא קשור ליפו? **סיפורו של יונה הנביא.**
3. הצטלמו לידו והציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

א

1. כמוני, פזורים עוד ביפו העתיקה, מי אני? **נפוליון.**

2. מה הקשר שלי ליפו? **העיר יפו נפלה לאחר מצור לידי נפוליון במרס 1799, כשהיה בדרכו לכיבוש עכו ומשם לכיבוש האימפריה העות'מאנית.**

3. הצטלמו לידו והציגו את התצלום למורה בתום המשימות.

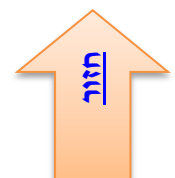
ב

1. מהו המבנה הנראה במרכז הצילום מ-1929? **מגדל השעון.**

2. מי הם הממתינים לפני המבנה? (לפי התמונה) **כרכרות רתומות לסוסים להובלת נוסעים (המוניות של פעם).**
3. לדעתכם, כיצד השפיע מבנה זה על מפגש תרבויות? **כיכר מרכזית של מסחר, תחנה מרכזית של תנועת כרכרות, אפשרה מפגש של אנשים מרקעים שונים ומתרבויות שונות שהגיעו ליפו כסוחרים, כצליינים, כעולי רגל, כעולים בעליות בעת החדשה.**
4. תארו את המקום ואת סביבתו היום: **במה דומה המקום לנראה בתמונה ובמה הוא שונה מהנראה בתמונה?**

ג

מעגל של"ח (11)

מהו מעגל של"ח

דיון במסר הערכי

המסר הערכי

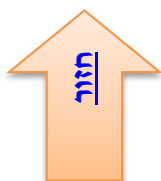
באחריותי לתרום את חלקי לקבלת האחר ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק לכידותה של מדינת ישראל וחוסנה החברתי.

כללי שיחה

- א. שיחה במעגל.
- ב. דיבור ברשות.
- ג. משפט קצר.
- ד. הקשבה.
- ה. תגובה עניינית ולא-שיפוטית.

שאלות לדיון

1. מה למדנו היום שהיה חדש עבורך?
2. מה במיוחד הרשים אותך היום? מדוע?
3. אילו מאפיינים מיוחדים מצאתם לכל דת, קבוצה או מיעוט, ואילו מאפיינים משותפים לכולם או לחלקם?
4. מהי המסקנה שלכם מכך שיש שונות ודמיון בין הקבוצות והדתות השונות?
5. לדעתכם, עם אילו קשיים הנובעים מחיים בעיר מעורבת ורב-תרבותית מתמודדים תושבי יפו?
6. לדעתכם, כיצד אפשר לפתור קשיים אלו?
7. לדעתכם, מהם היתרונות בחיים בעיר מעורבת?
8. היכן בחיי היומיום שלכם מתקיים מפגש תרבותי?
9. מהו המסר החשוב לקיום חיים משותפים בחברה רב-תרבותית שאפשר להסיק מהיש"מ?

[דברי הימים ב, ב, טו](#)

[יהושע יט, מו](#)

[יונה פרק א', פס' ג'](#)

ביבליוגרפיה מומלצת

- אור, (אורדנטליך) אבן (1992), **אתרים ארכאולוגיים בתל-אביב-יפו ובסביבתה**, תל-אביב : מוזאון ארץ-ישראל.
- אור, (אורדנטליך), אבן, פדר, שמשון ושחם, צבי (1988), **מדרכון יפו**, תל-אביב : מוזאון ארץ-ישראל.
- איילון, איתן וצבי, שחם (עורכים) (2001), **יפו בראי ימים**, הכנס השנתי הראשון לחקר יפו, המוזאון לעתיקות יפו, תל-אביב : מוזאון ארץ-ישראל.
- אלי, שילר (עורך) (1981), **יפו ואתריה**, ירושלים : אריאל.
- ינון, יעקב (2001), **סביב כיכר השעון, לסייר ביפו עם יד בן-צבי**, ירושלים : יד יצחק בן-צבי.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- [בתי כנסת ביפו](#).
- [דעת, לימודי יהדות ורוח – נצרות ואסלאם, ויכוחים בין יהדות ונצרות](#).
- [עיקרי שלושת הדתות המונותאיסטיות: יהדות, נצרות, אסלאם](#).
- [יפו באתר "About Israel"](#).
- [יפו העתיקה – חברה לפיתוח](#).
- [יפו העתיקה – סרט ביוטיוב](#).
- [יפו – ויקיפדיה](#).
- [יפו, מאת צור שיזף](#).
- [כנסיות יפו, מאת צור שיזף](#).
- [מצגות על יפו](#).
- [מצגת – מתוך האתר: החברה לפיתוח יפו העתיקה](#).
- [סיור בעקבות הפסלים ביפו](#).
- [פורטל יפו העתיקה](#).

